

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πλουτισμού
Τμήμα Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών

Η Ανάδειξη της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς του Πειραιά Μέσα Από το
Φωτογραφικό Φακό
Πτυχιακή Εργασία

Πατσά Πολυξένη (Α.Μ. 20677090)
Επιβλέπων Καθηγητής: Γεώργιος Μαχιάς, Λέκτορας

Ιούλιος 2024, Αθήνα

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο Η κάτωθι υπογεγραμμένη Πατσά Πολυξένη του Παναγιώτη με αριθμό μητρώου 20677090 φοιτητής - φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πολιτισμού του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι οποίες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα (υπογραφή)

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΧΙΑΣ ΛΕΚΤΟΡΑΣ

ΗΩ ΠΑΣΧΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΤΣΑΪΤΗ ΛΕΚΤΟΡΑΣ

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής εργασίας δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την πολύτιμη υποστήριξη που είχα από πολλούς ανθρώπους. Πρώτα, από όλα θα ήθελα να εκφράσω την βαθύτατη ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον Λέκτορα Γεώργιο Μαχιά. Η καθοδήγηση του, οι χρήσιμες συμβουλές του και η αφοσίωση του κατά την διάρκεια αυτής της εργασίας αποτέλεσε μία καθοριστική σημασία για την υλοποίηση της. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών του Πανεπιστήμιου Δυτικής Αττικής που όλα αυτά τα χρόνια μέσα από την ορθή διδασκαλία τους με βοήθησαν να διευρύνω τους καλλιτεχνικούς μου ορίζοντες. Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που ήταν κοντά μου και με υποστήριξαν τις δύσκολες στιγμές και που πάντα ήταν δίπλα μου όταν τους χρειαζόμουν.

Περίληψη

Σε αυτήν την πτυχιακή εργασία πραγματοποιείται η εξέταση των αρχιτεκτονικών στοιχείων του Πειραιά μέσα από την αρχιτεκτονική φωτογραφία. Επίσης, ο στόχος της είναι να γίνει ανάλυση στον σημαντικό ρόλο που κατέχει το μέσο της φωτογραφίας. Αρχικά, αναπτύσσεται η περίοδος όπου η αρχιτεκτονική φωτογραφία αρχίζει να αναδύεται, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους συμβάλει στην εκπαίδευση και στην αρχιτεκτονική. Μετέπειτα, η εργασία εστιάζει σε απαραίτητες γνώσεις που σχετίζονται με τον κλάδο της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας. Μερικές από αυτές είναι τεχνικές, εξοπλισμοί, η σημασία του κάδρου αλλά και η αξιοποίηση του περιβάλλοντα χώρου. Έπειτα, στην εργασία παρουσιάζεται μία ιστορική αναδρομή του Πειραιά που βοηθά τον αναγνώστη να καταλάβει την κοινωνική κατάσταση της περιοχής ανά την πάροδο του χρόνου. Είναι πολύ ζωτικό πριν πραγματοποιηθεί η συσχέτιση των δύο κύριων αρχιτεκτονικών κινήματων της Ελλάδας, να γίνει αντιληπτή η περίοδος στην οποία αναδείχθηκαν το κάθε ένα. Ξεκινώντας με τον 18ο και 19ο αιώνα όπου εμφανίστηκε το νεοκλασικό κίνημα, έπειτα παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του, όπως και σημαντικοί αρχιτέκτονες της εποχής. Ταυτόχρονα, πραγματοποιείται μία αναφορά στο πιο γνωστό νεοκλασικό κτίριο του Πειραιά, στο Δημοτικό Θέατρο. Ακόμα, μέσα από φωτογραφίες που έχουν αναπαραχθεί για την πτυχιακή εργασία αναλύεται η προσέγγιση τους, στοχεύοντας να αναδειχθούν τα νεοκλασικά κτίρια. Την περίοδο του 20ου αιώνα γίνεται επεξήγηση για την επίδραση που είχε η μοντέρνα αρχιτεκτονική δίνοντας μία νέα ταυτότητα στην Ελλάδα. Επίσης, θα παρουσιαστούν φωτογραφίες μοντέρνων κτιρίων της περιοχής. Τέλος, πραγματοποιείται η ανάλυση στην συνυπάρχουσα σχέση μεταξύ νεοκλασικών και μοντέρνων κτιρίων μέσα από τα παράδειγμα που έχουν παρθεί από τον Πειραιά.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
Αρχιτεκτονική Φωτογραφία.....	5
1.1 Η Εξέλιξη Της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας Στον Χρόνο.....	5
1.2 Η Αξιοποίηση Της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας.....	6
1.3 Ο Σκοπός Της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας.....	7
1.4 Ο Ρόλος Του Εξοπλισμού Και Η Φωτογραφική Μηχανή	8
1.5 Οι Φακοί.....	9
1.6 Χρήσιμα Εργαλεία	10
1.7 Η Χρήση Του Κάδρου	11
1.8 Οι Συνθήκες Του Φωτός Και Η Ώρα Της Φωτογράφισης.....	12
Η Επανάληψη Στην Φωτογραφία	16
2.1 Η Επανάληψη	16
2.2 Η Επανάληψη Του Μίχαελ Γουλφ.....	17
2.3 Η Επανάληψη Του Γιώργη Γερόλυμπο.....	20
Ιστορία Του Πειραιά	23
3.1 Η Προϊστορική Ιστορία Της Περιοχής	23
3.2 Από Την Αρχαιότητα Έως Την Επανάσταση Του 1821	23
3.3 Ο Πειραιάς Τον 19 ^ο Αιώνα.....	24
3.4 Τα Μεταπολεμικά Χρόνια Έως Σήμερα.....	25
Νεοκλασική Αρχιτεκτονική	27
4.1 Το Κίνημα Του Νεοκλασικισμού Στην Αρχιτεκτονική	27
4.2 Ο Ερχομός Του Νεοκλασικισμού Στην Ελλάδα	27
4.3 Τα Χαρακτηριστικά Των Νεοκλασικών Κτιρίων	28
4.4 Το Έργο Του Τσίλλερ	30
4.5 Το Δημοτικό Θέατρο	31
Νεοκλασική Αρχιτεκτονική Φωτογραφία	32
5.1 Μεθοδολογία Για Νεοκλασικά Κτίρια.....	33
Μοντέρνα Αρχιτεκτονική	35
6.1 Το Κίνημα Του Μοντερνισμού Στην Αρχιτεκτονική	35
6.2 Η Μοντέρνα Αρχιτεκτονική Στην Ελλάδα.....	36
6.3 Τα Αρχιτεκτονικά Χαρακτηριστικά Του Μοντερνισμού	37
6.4 Ο Πύργος Του Πειραιά	39
Μοντέρνα Αρχιτεκτονική Φωτογραφία.....	41

7.1 Μεθοδολογία Για Μοντέρνα Κτίρια.....	41
Συμπεράσματα.....	44
Βιβλιογραφία	45

Εισαγωγή

Από την εποχή που εμφανίστηκε η αρχιτεκτονική φωτογραφία έχει συμβάλει στην μελέτη των κτιρίων σε κάθε περιοχή. Έτσι, με την πάροδο των χρόνων έχει αναπτυχθεί ένας από τους πιο ζωτικούς ρόλους της, ο οποίος είναι η δημιουργία της ιστορικής αντίληψη για την κάθε πόλη. Προφανώς, η ύπαρξη των μνημειακών αρχιτεκτονικών κτιρίων βοηθούν τον θεατή να βιώσει από κοντά την διαχρονική εξέλιξη του οποιαδήποτε τόπου. Όμως, συχνά η αρχιτεκτονική φωτογραφία απαθανατίζει τα κτίρια στην εποχή που δημιουργήθηκαν και μέσα από αυτήν ο θεατής μπορεί να κατέχει μία ευρύτερη ιδέα για την όψη που είχαν την περίοδο της ακμή τους. Όπου, ο χρόνος δεν έχει αλλοιώσει τις υφές τους, την υλικότητα τους ή τα χρώματα τους. Με αυτόν τον τρόπο, η αρχιτεκτονική φωτογραφία κατέχει ένα αντικειμενικό μέτρο σύγκρισης όταν έρχεται στην παραβολή παλιών και σύγχρονων κτισμάτων μίας περιοχής. Παρόλα αυτά, η φθορά του χρόνου δίνει αξία στα κτίρια και τα σημάδια των κτισμάτων μπορούν να μεταφέρουν τις ιστορίες του τόπου. Για αυτόν τον λόγο είναι σημαντικό να διατηρούνται τα αρχιτεκτονικά στοιχεία της κάθε πόλης και να συνυπάρχουν με μία αρμονία σε σχέση με τα νέα αρχιτεκτονικά κτίρια. Σε όλες τις μεγάλες πόλεις παρατηρείται αυτό το φαινόμενο, όπως περιοχές σαν την Αθήνα, την Θεσσαλονίκη και τον Πειραιά. Αυτά τα κοσμοπολίτικα μέρη κατέχουν κάποια από τα πιο αξιοθαύμαστα μνημειακά κτίρια που αντανακλούν την παλιά και την σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας. Ωστόσο, σε αυτήν την πτυχιακή εργασία θα αναλυθεί η αρχιτεκτονική που υπάρχει στην περιοχή του Πειραιά, παρουσιάζοντας τα δύο βασικότερα αρχιτεκτονικά κινήματα της Ελλάδας μέσα από το παραγωγικό μέσο της φωτογραφίας. Ένα από τα πιο ξεχωριστά αρχιτεκτονικά κίνημα που έχουν χαραξει την ιστορία της Ελλάδας και μπορεί να βρεθεί στην πόλη του Πειραιά είναι η νεοκλασική αρχιτεκτονική. Το επόμενο αρχιτεκτονικό κίνημα που θα αναδειχθεί και έχει επηρεάσει σε ένα κομβικό βαθμό την αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι το κίνημα του μοντερνισμού. Μέσο της χρήσης της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας θα δοθεί η δυνατότητα να σχολιαστούν και να παρατηρηθούν τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των κινήματων. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να γίνει αντιληπτός ο ουσιαστικός σκοπός της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας. Βέβαια, ο ρόλος της είναι ευέλικτος και η

αρχιτεκτονική φωτογραφία μπορεί να συμβάλει όχι μόνο στο πεδίο της έρευνας και της καταγραφής αλλά και σε άλλους πιο καλλιτεχνικούς τομείς. Ωστόσο, η άμεση σχέση που έχει με τον κλάδο της μελέτης δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη, εφόσον έχει έναν μακροχρόνιο δεσμό με αυτόν, κάτι το οποίο μπορεί να γίνει αντιληπτό μέσα από την ιστορία της.

Αρχιτεκτονική Φωτογραφία

1.1 Η Εξέλιξη Της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας Στον Χρόνο

Η καταγραφή των κτιρίων μπορεί να εντοπιστεί από την αρχή της φωτογραφίας, καθώς τα κτίρια ήταν τα μοναδικά μεγάλα αντικείμενα που παραμέναν ακίνητα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ήταν εύκολο να αποτυπωθούν με τους πολύ αργούς χρόνους του κλείστρου που είχαν οι φωτογραφικές μηχανές. Παράλληλα, το ενδιαφέρον του κόσμου για τους υπόλοιπους πολιτισμούς υπήρχε από πάντα και με τον ερχομό της ταξιδιωτικής φωτογραφίας μπορεί πλέον να μάθει για αυτούς μέσα από εικονογραφημένα βιβλία με περιηγητικά θέματα. Αμέσως, η αρχιτεκτονική φωτογραφία, από τα μισά του 19^{ου} αιώνα, έγινε ένα χρήσιμο εργαλείο για τους αρχιτέκτονες, εφόσον μπορούσαν να μελετήσουν τα χαρακτηριστικά, την αισθητική και τις λεπτομερείς ενός κτιρίου χωρίς να το επισκεφτούν. Έπειτα, από μερικά χρόνια, το 1857 ιδρύθηκε η Ένωση Αρχιτεκτονική Φωτογραφίας, στην οποία υποστηριζόταν η αντίληψη της πιστής καταγραφής των κτιρίων, χωρίς να εμπλέκετε η καλλιτεχνική άποψη του φωτογράφου σε αυτήν. Μία πολύ λογική σκέψη, εφόσον οι αρχιτεκτονικές εικόνες τις εποχής προοριζόντουσαν για επιστημονικούς σκοπούς, δηλαδή ανάλυσης και μελέτης. Παρόλα αυτά, την περίοδο του 1860 αρκετοί φωτογράφοι άρχισαν να αποτυπώνουν κτίρια με την δική τους ματιά. Ο πρώτος από αυτούς ήταν ο Auguste Salzmann, ο οποίος απαθανάτισε τα μνημεία στην Ιερουσαλήμ, αναδεικνύοντας τις φόρμες τους, τις υφές τους και δημιουργώντας αξιοθαύμαστες συνθέσεις. Μετέπειτα, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα περισσότεροι φωτογράφοι αναγνώρισαν την αξία που είχε η αρχιτεκτονική φωτογραφία και έστρεψαν την προσοχή τους σε αυτήν, αναδεικνύοντας συγχρόνως την δικιά τους αισθητική¹. Αυτήν την αρχή την προώθησαν τα μοντέρνα κινήματα της εποχής του 20^{ου} αιώνα, τα οποία συσχετιζόνταν με την σχολή του Bauhaus. Επίσης, αυτή η

¹ (Μακρής, 2021, , σ. 7-13)
Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία

περίοδος ήταν πολύ σημαντική για την φωτογραφία σαν ένα καλλιτεχνικό μέσο, εφόσον η αντίληψη που είχε ο κόσμος για αυτήν άλλαξε, αντιπροσωπεύοντας πλέον

την καινοτομία και την δημιουργικότητα. Στην σχολή του αρχιτέκτονα, Walter Gropius, σημαντική θέση είχαν οι εφαρμοσμένες τέχνες. Η αρχιτεκτονική ήταν μία από αυτές και κατάφερε να παρασύρει την αρχιτεκτονική φωτογραφία στην σχολή. Περεταίρω, το 1920 άρχισε να διδάσκει αυτόνομα από τα υπόλοιπα μαθήματα σαν εφαρμοσμένη τέχνη. Έπειτα, από την επιρροή των μοντέρνων κινημάτων η αρχιτεκτονική φωτογραφία είχε αποκτήσει νέα μορφή, με χαρακτηριστικά που δεν ήταν συνηθισμένα στην ως τότε παράδοση της. Τα νέα μοντερνίστηκα κτίρια είχαν ξεχωριστά στοιχεία, τα οποία έπρεπε να αναδειχθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Οι έντονες φόρμες, οι δυναμικές, οι αλλόκοτες συνθέσεις, η προοπτική και η χαρακτηριστική αισθητική του ασπρόμαυρου φιλμ απέδωσαν ένα καινούριο ύφος στην αρχιτεκτονική φωτογραφία. Χωρίς όμως να απομακρύνεται από τον σκοπό της, δηλαδή την ανάδειξη του κτιρίου ως κύριο πρωταγωνιστή και δίνοντας μία νέα μορφή αντιπροσωπεύοντας το κίνημα του μοντερνισμού. Η αρχιτεκτονική φωτογραφία γίνεται όλο και πιο δημοφιλής, με τις πρώτες εκθέσεις να διεξάγονται το 1970. Αναγνωρίζεται όχι μόνο για τον τρόπο που αναδεικνύει τα αρχιτεκτονικά κτίρια, αλλά και ως μία μορφή τέχνης. Σήμερα, υπάρχει ένας αμέτρητος αριθμός λευκωμάτων που εστιάζουν αποκλειστικά στην αρχιτεκτονική φωτογραφία².

1.2 Η Αξιοποίηση Της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας

Η φωτογραφία είναι ένα χρήσιμο εργαλείο που χρειάζεται ακόμα και ένας αρχιτέκτονας. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό, διότι πολλοί αρχιτέκτονες συνεργάζονται στενά με φωτογράφους για να μεταφέρουν τα δημιουργήματά τους σε όλους τους ανθρώπους παγκοσμίως³. Παρόλα αυτά, η αρχιτεκτονική φωτογραφία δεν ωφελεί μόνο σε αυτόν τον τομέα έναν αρχιτέκτονα. Αρχικά, μπορεί να αξιοποιηθεί και από στον κλάδο της μελέτης. Πλέον, υπάρχουν εκατοντάδες αρχιτεκτονικά βιβλία, στα οποία οι εικόνες των κτιρίων λειτουργούν (Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ.

συμπληρωματικά υποστηρίζοντας τα κείμενα και κάνοντας πιο κατανοητό το περιεχόμενό τους. Ταυτόχρονα, όπως ειπώθηκε και παραπάνω, τους τελευταίους

²

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 19-22)
14)

³

αιώνες στην περίπτωση που ένας αρχιτέκτονας θελήσει να δημιουργήσει ένα νέο κτίριο σε ένα συγκεκριμένο μέρος ή να ανοικοδομήσει κάποιο παλιό κτίσμα, μέσω της φωτογραφίας μπορεί να μελετήσει τον χώρο, τις ιδιαιτερότητες του και τις φθορές που μπορεί να έχει αποκτήσει με το πέρασμα των χρόνων. Μετέπειτα, την περίοδο που κτίζεται ένα κτίριο η φωτογραφία μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν χρονοδιάγραμμα δείχνοντας όλες τις καταστάσεις δημιουργίας του. Παράλληλα, έχει γίνει διακριτό ότι η φωτογραφία μπορεί να αξιοποιηθεί σαν ιστορικό αρχείο καταγράφοντας κτίρια σε εποχές που πλέον δεν υφίστανται. Με αυτόν τον τρόπο η φωτογραφία μπορεί να μετατραπεί σε ένα συμβολικό υλικό για την αρχιτεκτονική του κάθε τόπου και την ιστορία της κάθε εποχής².

1.3 Ο Σκοπός Της Αρχιτεκτονικής Φωτογραφίας

Από την περίοδο του 19^{ου} αιώνα ως και σήμερα η αρχιτεκτονική φωτογραφία ασχολείται με την απόδοση ενός κτιρίου. Τις περισσότερες φορές η αρχιτεκτονική φωτογραφία αξιοποιείται για έναν συγκεκριμένο λόγο, είτε για εμπορικούς σκοπούς, είτε για την προώθηση του τουρισμού³⁴. Οπότε, ένας φωτογράφος, που επιθυμεί να ασχοληθεί με αυτόν τον τομέα, πρέπει να γνωρίζει κάποιες προδιαγραφές, με τις οποίες θα αναδείξει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την αξία του κτιρίου. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την συνολική απεικόνιση του, δηλαδή να παρουσιάζεται η μία ολόκληρη πλευρά ή δύο από αυτές, είτε από λεπτομέρειες που δηλώνουν την ξεχωριστή φύση του⁶. Ο σκοπός της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας, τις

² (Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 19)

³ (Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 58)

⁴)

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ.

περισσότερες φορές, είναι να μεταφέρει στον θεατή μία σφαιρική αντίληψη για την αρχιτεκτονική του κτιρίου. Επομένως, ο φωτογράφος θα πρέπει να είναι σε θέση να καταγράψει την κλίμακα του, τον χαρακτήρα του, την αισθητική του, τις ιδιαιτερότητες του αλλά και την σχέση του με τον χώρο που το περιβάλλει. Ταυτόχρονα, στην αρχιτεκτονική φωτογραφία θα πρέπει να αναδεικνύεται η λειτουργικότητα του κτιρίου, για αυτόν τον λόγο η δουλειά του φωτογράφου δεν μπορεί να γίνει αυθαίρετα. Τέλος, πριν την απεικόνιση του κτιρίου θα ήταν ορθό να

πραγματοποιηθεί μία έρευνα για την ιστορία του, το αρχιτεκτονικό στυλ του και την τοποθεσία στην οποία βρίσκεται. Με αυτόν τον τρόπο ο φωτογράφος θα έχει μία αντίληψη για τον εξοπλισμό που πρέπει να χρησιμοποιήσει αλλά και τις κατάλληλες καιρικές συνθήκες και ώρα που θα τονίζουν την αρχιτεκτονική του.

1.4 Ο Ρόλος Του Εξοπλισμού Και Η Φωτογραφική Μηχανή

Στον κλάδο της αρχιτεκτονικής φωτογραφίας ο εξοπλισμός που διαθέτει ο φωτογράφος ασκεί σημαντική επίδραση στο τελικό αποτέλεσμα της εικόνας. Καθώς η φωτογραφική μηχανή, ο φακός, η χρήση του τριπόδου και άλλα χαρακτηριστικά του εξοπλισμού μπορούν να επηρεάσουν την ποιότητα, την εστίαση και την ευκρίνεια της φωτογραφίας. Ακόμα, το ίδιο το βάρος που έχει ο εξοπλισμός μπορεί να κατέχει ένα μεγάλο αντίκτυπο στον φωτογράφο. Εφόσον, άμα είναι πολύ βαρύς και ογκώδης υπάρχει περίπτωση να δυσκολέψει τις κινήσεις του, ειδικότερα σε δύσκολες συνθήκες, όπως σε ανεπιθύμητα καιρικά φαινόμενα ή σε κάποιο ανομοιόμορφο περιβάλλον. Επομένως, οι φωτογραφικές μηχανές που μπορούν να υποστηρίξουν την ευελιξία του φωτογράφου είναι οι ψηφιακές μηχανές Full Frame DSLR, οι Full Frame Mirrorless και αντίστοιχα οι αναλογικές μηχανές SLR μικρού φορμά (24mm x 36mm). Κάτι παραπάνω από αυτά τα είδη φωτογραφικών μηχανών μπορούν να αξιοποιηθούν σε ιδιικές περιπτώσεις, όπου υπάρχει η θέληση της υπερβολικής μεγέθυνσης⁷. Ταυτόχρονα, οι ψηφιακές φωτογραφικές μηχανές θα πρέπει να κατέχουν έναν καλό αισθητήρα, διότι η ανάλυση του επιδρά σημαντικά στην

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ.

ποιότητα της φωτογραφίας. Η υψηλή ανάλυση ενός αισθητήρα δίνει την δυνατότητα της καταγραφής περισσότερων λεπτομερειών, οπότε άμα πραγματοποιηθεί μεγέθυνση στην εικόνα δεν θα παρατηρηθεί αλλοίωση στις λεπτομερείς.

1.5 Οι Φακοί

Ένα ακόμα πολύ ζωτικό ρόλο στην αρχιτεκτονική φωτογραφία έχουν οι φακοί. Η δουλειά του φωτογράφου στην αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι να αποδώσει

7

73)

πολλές διαφορετικές πτυχές του κτιρίου. Για να επιτευχθεί ορθά αυτό είναι απαραίτητο, ανάλογα την γωνία, την απόσταση που έχει ο φωτογράφος από το θέμα και τον χώρο που βρίσκετε, να χρησιμοποιούνται διαφορετικοί φακοί. Για να απαθανατιστεί ολόκληρο το θέμα και ένα μέρος του χώρου συνήθως χρησιμοποιείτε ο ευρυγώνιος φακός, καθώς η εστιακή τους απόσταση επιτρέπει να συμπεριφερθεί στην εικόνα η μεγάλη κλίμακα που έχουν τα περισσότερα κτίρια⁵. Επιπροσθέτως, στην αρχιτεκτονική φωτογραφία μπορούν να αξιοποιηθούν οι normal φακοί, με εστιακή απόσταση από 35mm έως και 50mm, ώστε να φωτογραφηθούν οι λεπτομέρειες ενός κτιρίου. Σε ειδικές περιπτώσεις ο φωτογράφος μπορεί να χρησιμοποιήσει τηλεφωνικούς με εστιακή απόσταση 200mm ή 300mm, για να καταγράψει αρχιτεκτονικά στοιχεία ή ακόμα και κτίρια που βρίσκονται πολύ μακριά από αυτόν. Ταυτόχρονα, σε καταστάσεις όπου η κίνηση του φωτογράφου είναι περιορισμένη από το περιβάλλον μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι zoom φακοί, ούτως ώστε ο φωτογράφος να προσαρμόσει το κάδρο του εύκολα και γρήγορα. Ακόμα, στην αρχιτεκτονική φωτογραφία οι φακοί TS (Tilt & Shift Lens), δηλαδή κλίση και μετατόπιση, είναι ιδανικοί για να διορθώνουν την παραμόρφωση στην προοπτικής και να καθορίσουν το βάθος πεδίου⁶. Αυτές οι δύο τεχνικές είναι πολύ κρίσιμες για την ορθή απαθανάτιση του κτιρίου, οπότε οι φακοί TS δίνουν στην δυνατότητα στον φωτογράφο να προσαρμόσει τον φακό την ώρα της φωτογράφισης αποφεύγοντας την αλλοίωση των αξόνων. Με αυτόν τον τρόπο δεν χρειάζεται να πραγματοποιηθεί η διόρθωση της προοπτικής σε μετέπειτα επεξεργασία.

1.6 Χρήσιμα Εργαλεία

Άλλα εξαρτήματα που βοηθούν τον φωτογράφο να πραγματοποιήσει μία ορθή καταγραφή του κτιρίου είναι το τρίποδο, το αλφάδι και τα φίλτρα. Το τρίποδο είναι ένα πολύ αναγκαίο εργαλείο του φωτογράφου, καθώς σε καταστάσεις όπου

⁵ (Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 74)

⁶ *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 82-83)
(Μακρής, 2021,

χρησιμοποιούνται αργές ταχύτητες του κλείστρου, όπως 1/30sec και περισσότερο, η εικόνα δεν θα απαθανατιστεί κουνημένη. Παράλληλα, χρησιμοποιώντας το τρίποδο

ο φωτογράφος μπορεί να συνθέσει καλύτερα το κάδρο του και με το αλφάδι μπορεί να σιγουρευτεί ότι η εικόνα του είναι παράλληλη στον οριζόντιο άξονα⁷. Επίσης, τα φίλτρα μπορούν να προστατέψουν τους φακούς αλλά και να επηρεάσουν την θερμοκρασία χρώματος, το κοντράστ και τις αντανάκλασεις του ήλιου¹¹. Όλα αυτά μπορούν να διορθωθούν και σε μετέπειτα ψηφιακή επεξεργασία, οπότε δεν είναι αναγκαίο τα φίλτρα να χρησιμοποιούνται σε όλες τις περιπτώσεις. Παρόλα αυτά, με την αξιοποίηση των φίλτρων ο φωτογράφος έχει λιγότερα πράγματα να επεξεργαστεί στην συνέχεια, κάτι που είναι επιθυμητό όταν υπάρχει μεγάλη ποικιλία εργασίας.

1.7 Η Χρήση Του Κάδρου

Μάλλον το πιο σημαντικό εργαλείο, αν όχι το σημαντικότερο, για την σύνθεση της εικόνας είναι το κάδρο. Το κάδρο σχηματίζει την άποψη που έχει ο θεατής για την αναλογία των στοιχείων, την κατεύθυνση του προς το θέμα, διαμορφώνει το πλαίσιο της εικόνας και καθορίζει την οπτική αισθητική της φωτογραφίας. Τα πιο διαδεδομένα κάδρα που χρησιμοποιούνται για την αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι το οριζόντιο κάδρο και το κάθετο κάδρο. Στο οριζόντιο ή αλλιώς κινηματογραφικό κάδρο μπορεί να παραχωρήσει αρκετά οφέλη στην σύνθεση της εικόνας. Αρχικά, απεικονίζει ολόκληρο το κτίριο και μπορεί να δώσει πληροφορίες για το γύρο περιβάλλον του. Ακόμα, με την χρήση της προοπτικής αυξάνει την αίσθηση του βάθους, με αυτόν τον τρόπο μπορεί να αναδειχθεί η τρίτη διάσταση του κτιρίου, κάνοντας την εικόνα πιο ενδιαφέρουσα. Το οριζόντιο κάδρο μεταφέρει την αντίληψη της κίνησης και ο κινηματογραφικός χαρακτήρας του αποδίδει μία δραματικότητα στην σύνθεση. Αντιθέτως, με το κάθετο κάδρο ενισχύεται η αντίληψη του ύψους και με αυτήν την προσέγγιση τα κτίρια να φαίνονται πιο δυναμικά. Αυτό το φαινόμενο

⁷ (Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 88-89) ¹¹

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*, σ. 86)

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*

παρατηρείται, διότι το βλέμμα του θεατή μετακινείται από κάτω προς τα πάνω προκαλώντας του έναν θαυμασμό, μία εντύπωση και όταν εφαρμόζεται ορθά, την αίσθηση του δέους⁸. Τέλος, είναι αναγκαίο να εκμεταλλεύονται οι δυνατότητες του κανόνα των τριών σε οποιοδήποτε κάδρο, ανεξαρτήτως του είδους του. Ο κανόνας των

τριών είναι ένα χρήσιμο εργαλείο που ξεκίνησε από την ζωγραφική και πλέον αξιοποιείται στον τομέα της φωτογραφίας. Ο φωτογράφος τοποθετώντας το θέμα του σε κάποιον από τους άξονες ή ακόμα καλύτερα στις τομές που σχηματίζονται από τους άξονες μπορεί να δημιουργήσει συνθέσεις που θα κεντρίζουν το ενδιαφέρον του θεατή.

1.8 Οι Συνθήκες Του Φωτός Και Η Ώρα Της Φωτογράφισης

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενη ενότητα η δουλειά του φωτογράφου στην αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι να αποδώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα χαρακτηριστικά, τις λεπτομέρειες, την αισθητική αλλά και την ξεχωριστή φύση του κτιρίου. Για να επιδιωχθεί αυτό, ο φωτογράφος δεν χρειάζεται να γνωρίζει μόνο τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται κατά την διαδικασία της λήψης. Παρόλα αυτά, αναγκαίο είναι να λαμβάνει υπόψη του τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν την ώρα της φωτογράφισης καθώς και ποιες είναι οι κατάλληλες ώρες για να πραγματοποιηθεί η αποτύπωση του κτιρίου. Εφόσον, οι παράγοντες αυτοί μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό την αισθητική της εικόνας καθώς και την θερμοκρασία του χρώματος⁹. Οι πιο συμβατές ώρες της ημέρας για την αρχιτεκτονική φωτογράφιση είναι το πρωί και το απόγευμα, όπου υπάρχουν αντιθέσεις ανάμεσα στις σκιερές και στις φωτεινές επιφανείες αλλά όχι σε έναν μεγάλο βαθμό που να προκαλεί πρόβλημα στον φωτογράφο. Αντιθέτως, η φωτογράφιση τις μεσημεριανές ώρες, ιδικά σε καιρό με ηλιοφάνεια, συνήθως αποφεύγεται στην αρχιτεκτονική φωτογραφία, διότι ο ήλιος είναι πολύ δυνατός και παράγει πολύ μεγάλες αντιθέσεις

⁸, σ. 95-97)

⁹ (HEDGEOOE, 2010, *το νέο βιβλίο του ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥ*, σ. 132-134)
(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*

στις σκιές και στο φως¹⁰. Σε αυτές τις συνθήκες για να μην αποτυπωθούν οι φωτεινές επιφάνειες 'καμένες' είναι απαραίτητο να μειωθεί η φωτεινότητα της εικόνας. Παρόλα αυτά, οι σκιές θα γίνουν ακόμα πιο σκοτεινές χάνοντας έτσι τις λεπτομέρειες τους. Ωστόσο, με την εξέλιξη της τεχνολογίας οι αντιθέσεις ανάμεσα στις σκιές και στο φως μπορούν να διορθωθούν μέσω της ψηφιακή επεξεργασία. Για παράδειγμα, μέσω του Adobe Photoshop με το εργαλείο

του Camera Raw, το οποίο μπορεί να βρεθεί στην επιφάνεια εργασίας από το Filter> Camera Raw Filter..., μπορούν να εφαρμοστούν διάφορες διορθώσεις που σχετίζονται με την φωτεινότητα της εικόνας. Αρχικά από το Exposure είναι δυνατόν να γίνει μία γενική επιδιόρθωση της έκθεσης, όπου θα επηρεαστεί ολόκληρη η φωτογραφία. Έπειτα, τα φωτεινά σημεία μπορούν να επεξεργαστούν ξεχωριστά από το εργαλείο Highlights, όπως και οι σκιές από το εργαλείο Shadows. Αυτά τα εργαλεία είναι πολύ χρήσιμα για τον φωτογράφο, καθώς έχει την ευκαιρία να επεξεργαστεί μεμονωμένα τις φωτεινές επιφάνειες χωρίς να τροποποιηθούν οι σκιές. Ενώ, αντίστοιχα να 'φωτίσει' τις σκιές χωρίς να μεταβληθούν τα φωτεινά σημεία της εικόνας. Επομένως, ένα αρχιτεκτονικό κτίριο για να αναδειχθεί με την καλύτερη δυνατή μέθοδο και να γίνονται αντιληπτές όλες λεπτομερείς του είναι αναγκαίο να φωτογραφηθεί κάτω από ορισμένες καιρικές συνθήκες. Στην περίπτωση των νεοκλασικών κτιρίων είναι απαραίτητο να φανούν τα ανάγλυφα στοιχεία τους. Το οποίο επιτυγχάνεται καλύτερα με την ύπαρξη των σκιών, άρα οι ενδεδειγμένες ώρες για τα νεοκλασικά κτίρια είναι οι πρωινές. Ενώ, κτίρια που κατατάσσονται στην μοντέρνα αρχιτεκτονική παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές σε σχέση με τα νεοκλασικά κτίρια. Οπότε, ο φωτισμός που επιδεικνύει, με την πιο αποτελεσματική προσέγγιση, τα στοιχεία της μοντέρνας αρχιτεκτονικής είναι οι καιρικές συνθήκες με συννεφιά. Όπου, ο ήλιος είναι διάχυτος και δεν δημιουργεί σκιές, με αυτόν τον τρόπο δίνεται έμφαση στις επίπεδες επιφάνειες, στην υφή του υλικού και στα γεωμετρικά σχήματα των κτιρίων. Ταυτόχρονα, η φωτογράφιση τις νυκτερινές ώρες εφαρμόζετε

¹⁰, σ. 126-127)

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*)

από αρκετούς φωτογράφους ιδικά για τα μοντέρνα αρχιτεκτονικά κτίρια. Το πλεονέκτημα σε αυτήν την προσέγγιση είναι ότι θα παρουσιαστούν καλύτερα οι φωτισμοί των μοντέρνων κτιρίων που είναι αποτέλεσμα αυστηρής μελέτης από ειδικούς. Το μειονέκτημα των νυχτερινών λήψεων είναι ότι θα χαθούν μερικές λεπτομερείς λόγω της χαμηλής φωτεινότητας. Παρόλα αυτά, ο τεχνητός φωτισμός του περιβάλλοντα χώρου αλλά και οι αργές ταχύτητες του κλείστρου της φωτογραφικής κάμερας μπορούν να βοηθήσουν στην απαθανάτιση μίας καλής ποιότητας εικόνας¹¹. Ωστόσο, η χρήση του τριπόδου, ιδικά στην παρούσα περίπτωση, είναι απαραίτητη και πολύ σημαντική, διότι χωρίς αυτό υπάρχουν πολλές πιθανότητες η εικόνα να

¹¹, σ. 132)

(Μακρής, 2021, *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*)

καταγραφεί με μειωμένη ευκρίνεια. Παράλληλα, ο φωτογράφος θα πρέπει να αποφύγει την χρήση των υψηλών αριθμών ISO, επειδή ο ψηφιακός κόκκος θα μειώσει την ποιότητα της φωτογραφίας παρουσιάζοντας ψηφιακό θόρυβο και ακόμα ένα χαμηλό δυναμικό εύρος. Τέλος, οι νυχτερινές λήψεις πρέπει να πραγματοποιούνται την ώρα που υπάρχει ακόμα το διάχυτο φως της ημέρας, εφόσον η φωτογράφιση στο απόλυτο σκοτάδι κάνει την αποτύπωση των λεπτομερειών ακόμα πιο ακατόρθωτο επίτευγμα για τον φωτογράφο.

Η Επανάληψη Στην Φωτογραφία

2.1 Η Επανάληψη

Η επανάληψη είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται συχνά στην φύση. Μπορεί να διακριθεί στις κυψέλες των μελισσών, στους ιστούς της αράχνης και στις ίνες των φύλλων. Τα μοτίβα μπορούν να παρατηρηθούν και στα ανθρώπινα δημιουργήματα, όπως σε έναν φράχτη. Η επανάληψη δεν είναι κάτι που εμφανίζεται μόνο σε αντικείμενα, αντιθέτως μπορεί να παρουσιαστεί σε πολλές διαφορετικές μορφές. Δηλαδή, ένα μοτίβο μπορεί να είναι η σειρά από χρώματα, φόρμες, γραμμές, στοιχεία, αλλά και η ιδιαίτερη υφή του ίδιου του αντικειμένου. Ένα μεγάλο πλήθος μοτίβου διακρίνεται στην αρχιτεκτονική, καθώς σχεδόν όλα τα στοιχεία του κτιρίου επαναλαμβάνονται είτε για πρακτικούς σκοπούς, όπως τα παράθυρα, είτε για διακοσμητικούς λόγους, όπως οι κολόνες.

Εικόνα 1: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Στην αρχιτεκτονική φωτογραφία αξιοποιείτε συχνά το φαινόμενο της επανάληψης, διότι αποδίδει στην σύνθεση έναν δυναμισμό, έναν ρυθμό και κάνει

την ίδια την εικόνα πιο ενδιαφέρουσα¹². Η φωτογραφία μπορεί να γίνει ακόμα πιο ελκυστική άμα το μοτίβο έχει ένα ανομοιόμορφο σχήμα, το οποίο είναι ένα

χαρακτηριστικό των μοντέρνων αρχιτεκτονικών κτιρίων. Σε όλα τα αρχιτεκτονικά κινήματα εμφανίζετε κάποιο μοτίβο, παρόλα αυτά το ανθρώπινο μάτι έχει συνηθίσει αυτό το φαινόμενο και του είναι δύσκολο να το διακρίνει άμα ο φωτογράφος δεν το έχει αναδείξει σωστά.

Εικόνα 2: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Σχεδόν όλοι οι φωτογράφοι κάποια στιγμή στην ζωή τους έχουν χρησιμοποιήσει τα μοτίβα στην σύνθεσή τους. Παρόλα αυτά, οι φωτογράφοι που θα αναλυθούν για να γίνει κατανοητό πως η επανάληψη μπορεί να αξιοποιηθεί στην αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι ο Michael Wolf και ο Γιώργης Γερόλυμπος.

2.2 Η Επανάληψη Του Μίχαελ Γουλφ

Ο Μίχαελ Γουλφ ήταν ένας Γερμανός φωτογράφος, ο οποίος σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, Berkeley και στο Folkwang Πανεπιστήμιο των Τεχνών στην Γερμανία με μέντορα του τον φωτογράφο Otto Steinert. Στα περισσότερα έργα του φαίνεται ότι ο φωτογράφος εστίαζε την προσοχή του στην καθημερινή ζωή που

¹² (HEDGEΟΟΕ, 2010, το νέο βιβλίο του ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥ, σ. 220)

υπάρχει στις μεγαλουπόλεις. Παρόλα αυτά, σε αρκετές δουλειές του ο Μίχαελ Γουλφ δίνει έμφαση στην αρχιτεκτονική των μητροπόλεων. Το 1994 ο φωτογράφος μετακόμισε στο Χονγκ Κονγκ δουλεύοντας σε ένα γερμανικό περιοδικό, ενώ παράλληλα δούλεψε ανεξάρτητα και το 2001 κατάφερε να ασχοληθεί με τα δικά του έργα. Ο Μίχαελ Γουλφ έκδωσε πάνω από 13 φωτογραφικά λευκώματα και κέρδισε αρκετά σημαντικά βραβεία για τις ξεχωριστές φωτογραφίες του. Όπως, την πρώτη θέση στον παγκόσμιο διαγωνισμό φωτογραφίας, την πρώτη φορά το 2005 και την δεύτερη φορά το 2010¹³. Μία από τις πιο αξιοθαύμαστες δουλειές του είναι το ‘Architecture of Density’. Η σειρά πραγματοποιήθηκε στο Χονγκ Κονγκ, η οποία είναι μια πόλη με πολυάριθμο πληθυσμό και σχετικά μικρή έκταση γης. Δηλαδή, σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο ζουν περίπου 6.700 άνθρωποι, αυτό πραγματοποιείται μέσω των πολυώροφων κτιρίων¹⁴. Ο Μίχαελ Γουλφ φωτογραφίζει, όσο πιο πολύ γίνεται, μετωπικά τα κτίρια από μία αρκετά μακρινή απόσταση και τις περισσότερες φορές με την έλλειψη του ουρανού και της γης. Η απώλεια των οριζόντων κάνει την αίσθηση του χώρου να χάνεται και δημιουργεί μία σύγχυση στο βλέμμα του θεατή. Στις φωτογραφίες γρήγορα γίνονται διακριτά τα επαναλαμβανόμενα στοιχεία των κτιρίων. Αυτό συμβαίνει, επειδή στα κτίρια οι όροφοι μεταξύ τους έχουν μία αυστηρή ομοιότητα κάτι που είναι χαρακτηριστικό των μοντέρνων πολυώροφων κτιρίων του Χονγκ Κονγκ.

¹³ (MICHAEL WOLF, 2024, *about michael wolf*)

¹⁴ (Chan, Tang , & Wong, 2002, *Density control and the quality of living space: a case study of private housing development in Hong Kong*)

Εικόνα 3: Architecture of Density, Michael Wolf. Χονγκ Κονγκ, διαδίκτυο

Σε όλες τις εικόνες του φωτογράφου τα μοτίβα που δημιουργούνται από τα κτίρια γίνονται ο πρωταγωνιστής της σύνθεσης. Επίσης, σε μερικές εικόνες, που ο φωτογράφος έχει μία απόσταση από το θέμα, η επανάληψη μοιάζει να παίρνει την όψη που έχει το μωσαϊκό. Παράλληλα, αυτό επιτυγχάνεται με τις φωτιστικές συνθήκες που επικρατούν την ώρα της φωτογράφισης. Το διάχυτος φως μεταφέρει ομοιόμορφα σε όλες τις επιφάνειες, με χαμηλές αντιθέσεις στο κοντράστ, το οποίο κάνει την τρίτη διάσταση να απουσιάζει. Ο Γουλφ έχει απαθανάτισει με αυτόν τον τρόπο τους ουρανοξύστες για να σχολιάσει την πληθωρική σύγκυση της πολυκοσμίας, που αντιμετωπίζει μία μεγαλούπολη σαν το Χονγκ Κονγκ.

Εικόνα 4: Architecture of Density, Michael Wolf. Χονγκ Κονγκ, διαδίκτυο

2.3 Η Επανάληψη Του Γιώργη Γερόλυμπο

Ο Γιώργης Γερόλυμπος σπούδασε φωτογραφία στην Αθήνα και αρχιτεκτονική στη Θεσσαλονίκη και έχει εκθέσει πολλά έργα του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ο φωτογράφος έχει επικεντρωθεί στην αρχιτεκτονική φωτογραφία καθώς και στην τοπιογραφία ¹⁵. Όπως, αναφέρθηκε σε παραπάνω κεφάλαιο της εργασίας, η αρχιτεκτονική φωτογραφία μπορεί να αξιοποιηθεί στον τομέα της μελέτης. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση του Γιώργη Γερόλυμπο, διότι πολλές από τις εικόνες του έχουν συμπεριληφθεί σε βιβλία που εξειδικεύονται στην τέχνη και στην αρχιτεκτονική. Πιο συγκεκριμένα, το 2006 κατέγραψε πολλά κτίρια του Ερνέστος Τσίλλερ για την εικονογράφηση του βιβλίου 'Ερνστ Τσίλλερ 1837-1923. Η Τέχνη Του Κλασικού' της συγγραφέας και αρχιτέκτονας Μάρως Καρδαμίτση – Αδάμη.

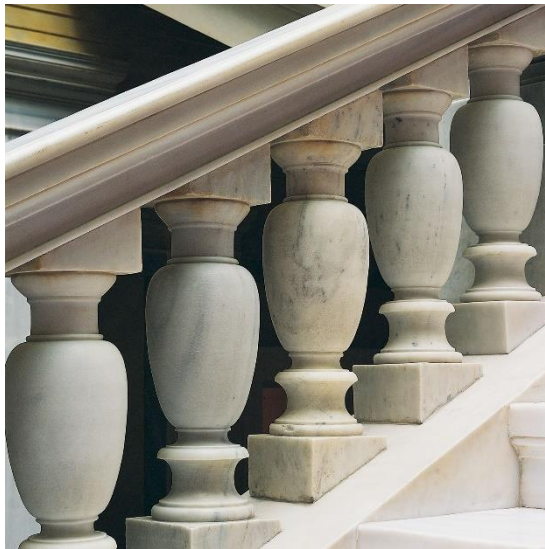

Εικόνα 5: Τσίλλερ, Γιώργης Γερόλυμπος. Θέατρο Απόλλων, διαδίκτυο

¹⁵ (Γερόλυμπος Γιώργης, 2024, Προφίλ)

Στις φωτογραφίες απεικονίζεται τόσο το εξωτερικό μέρος του κτιρίου όσο και το εσωτερικό, μεταφέροντας με αυτόν τον τρόπο μία συνολική εικόνα για το αρχιτεκτονικό στυλ του Γερμανού πρωτοπόρου αρχιτέκτονα. Μέσα από τις εικόνες του Γερόλυμπου μπορεί να αντιληφθεί κανείς τις συχνές φόρμες που χρησιμοποιούνται στην νεοκλασική αρχιτεκτονική, με σκοπό να διακομίσουν τα κτίρια και να αποδώσουν μία δυναμική αισθητική. Ταυτόχρονα, ο φωτογράφος

αξιοποιεί την επανάληψη με στόχο να αναδείξει την γεωμετρική συμμετρία που υπάρχει στο εσωτερικό Θέατρο Απόλλων της Σύρου. Ακόμα, με την χρήση της προοπτικής και του μοτίβου, που σχηματίζουν οι κολόνες στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, καταφέρνει να απομονώσει το βλέμμα του θεατή δίνοντας έμφαση στα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του κτιρίου. Ο Γιώργης Γερόλυμπος δημιουργεί συνθέσεις στις οποίες οι επαναλήψεις των μορφών φανερώνουν την αυστηρή ταξινόμησή τους αλλά και τις λεπτομερείς των νεοκλασικών κτιρίων.

Εικόνα 6: Τσίλλερ, Γιώργης Γερόλυμπος. Προεδρικό Μέγαρο, διαδίκτυο

Ιστορία Του Πειραιά

3.1 Η Προϊστορική Ιστορία Της Περιοχής

Ο Πειραιάς δεν είχε πάντα τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνώριμα στην σημερινή εποχή. Αντιθέτως, στους προϊστορικούς χρόνους η περιοχή ήταν ένα νησί που το περίβαλε η θάλασσα και έτσι τον διαχώριζε από την Αττική. Το νησί αυτό ξεκίνησε από την περιοχή του Φαληρικού όρμου διέσχισε την σημερινή συνοικία των Καμινιών και έπειτα έφτανε στον λιμένα Αλών. Με την πάροδο του χρόνου η θάλασσα έγινε άβατα νερά έπειτα βάλτος, στην συνέχεια λασπότοπο σχηματίζοντας με αυτόν τον τρόπο το σημερινό Αλίπεδο, δημιουργώντας έτσι την ένωση του Πειραιά με την Αττική. Η πρώτη φορά που κατοικήθηκε ο Πειραιάς ήταν στα μέσα της 3ης π.Χ. χιλιετηρίδας, το οποίο γίνεται αντιληπτό από τους πρωτοελλαδικούς οικισμούς που εντοπίστηκαν στο Κερατσίνι και στην Παλιά Κοκκινιά¹⁶.

3.2 Από Την Αρχαιότητα Έως Την Επανάσταση Του 1821

Παρόλο που ο Πειραιάς ήταν μία κατοικήσιμη περιοχή οι Αθηναίοι δεν εξέφραζαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτήν με αποτέλεσμα να μείνει για πολλούς αιώνες αναξιοπίστη. Ωστόσο, τον 5ο αιώνα π.Χ., ο Θεμιστοκλής αντιλήφθηκε την ναυτιλιακή, την πολεμική και την εμπορική δύναμη που κατείχε η περιοχή του Πειραιά και ξεκίνησε να εφαρμόσει την αποκατάστασή του. Το πιο σημαντικό έργο ήταν η δημιουργία των τοίχων του και γενικά της οχύρωσης του που πραγματοποιήθηκε πριν την Ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.). Ενώ μετέπειτα τα έργα συνεχίστηκαν με στόχο να συνδέσουν την περιοχή του Πειραιά με την Αθήνα. Δυστυχώς με την εισβολή των Ρωμαίων στην Αθήνα η περιοχή του Πειραιά ερημώθηκε για περίπου δεκαπέντε αιώνες μέχρι την επανάσταση του 1821²¹.

¹⁶ (ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ, 2024, *Ιστορία*)

²¹

(ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ, 2024, *Ιστορία*)

3.3 Ο Πειραιάς Τον 19^ο Αιώνα

Έπειτα, τον 19ο αιώνα ακολούθησε η περίοδος άνθησης της περιοχής όπου έγινε ξανά κατοικήσιμη και εφαρμόστηκε ο πολεοδομικός σχεδιασμός της πόλης. Την δουλειά αυτή έφεραν εις πέραν το 1834 οι αρχιτέκτονες Σταμάτης Κλεάνθης, Έντουαρτ Σάουμπερτ και Λέο φον Κλέντσε. Τα κτίρια που αναπτυχθήκαν στον Πειραιά χρησιμοποιήθηκαν με σκοπό να καλύψουν τις ναυτιλιακές, εμπορικές και βιομηχανικές ανάγκες της περιοχής. Με το πέρασμα των χρόνων και ειδικότερα στις αρχές του 20ου αιώνα τα ιδιωτικά αλλά και τα δημόσια κτίρια απέκτησαν νεοκλασικά στοιχεία αναδεικνύοντας την αισθητική της αστικής τάξης του Πειραιά. Τα νεοκλασικά στοιχεία στην αρχιτεκτονική του Πειραιά είναι διακριτά μέχρι σήμερα, εφόσον μερικά κτίρια διατηρούνται από την δεκαετία του 90. Τα πιο διάσημα νεοκλασικά κτήρια που ακόμα υπάρχουν είναι το Δημοτικό Θέατρο και η Σχολή Ναυτικών Δοκίμων.

Εικόνα 7: Σχολή Ναυτικών Δοκίμων, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Όπως και τα κτίρια του λαμπρού αρχιτέκτονα Τσίλλερ, τα οποία είναι το Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα, το πρώην Ναυτικό νοσοκομείο που ήταν έπαυλη του το 1875 αλλά και η πρώην έπαυλη του βιομήχανου Πατσιάδη²².

3.4 Τα Μεταπολεμικά Χρόνια Έως Σήμερα

Την περίοδο του πολέμου ο Πειραιάς, όπως και πολλές περιοχές της Αθήνας, αντιμετώπισε σοβαρές καταστροφές αξίας 325.000.000 προπολεμικών δραχμών, μία από τις πιο σημαντικές ήταν η σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή του λιμανιού. Στα μεταπολεμικά χρόνια η περιοχή άρχισε πάλι να επανέλθει στους ρυθμούς της, ειδικότερα το 1950, αφού οι ζημιές που είχε υποστεί το λιμάνι και η πόλη είχαν αποκατασταθεί. Η ανάγκη της εποχής για άμεση στέγαση και μαζί με την οικονομική λύση του μπετόν, έφεραν ως αποτέλεσμα τα πολυώροφα κτίρια, τα οποία κατέβαλλαν την μεγαλύτερη έκταση της περιοχής²³. Το κυρίαρχο νεοκλασικό στοιχείο που είχε ο Πειραιάς αντικαταστέιτε και χάνει την εμβληματική αισθητική του. Παρόλα αυτά, όπως ειπώθηκε και παραπάνω η αρχιτεκτονική κληρονομία της περιοχής έχει διατηρηθεί μέχρι και σήμερα και το νεοκλασικό και το μοντέρνο στυλ συνυπάρχουν σχεδόν σε ολόκληρη την πόλη.

Εικόνα 8: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Νεοκλασική Αρχιτεκτονική

4.1 Το Κίνημα Του Νεοκλασικισμού Στην Αρχιτεκτονική

Το νεοκλασικό κίνημα στην αρχιτεκτονική εμφανίστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου αιώνα. Το κίνημα του νεοκλασικισμού δηλώνει μία αντίδραση στην πολυπλοκότητα του μπαρόκ και την υπερβολή του ροκοκό. Αντιθέτως, θέτει μία επανασύνδεση τις κλασικές εκφράσεις της τέχνης παρόμοιες με αυτές του Διαφωτισμού. Τα χαρακτηριστικά του τα δανείζεται από την αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική, πιο συγκεκριμένα από τον δωρικό, τον κορινθιακό ρυθμό αλλά και από την ρωμαϊκή αρχιτεκτονική. Παράλληλα, κάποια βασικά στοιχεία της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής είναι η σταθερότητα, η στιβαρότητα και η μεγαλοπρέπεια, τα οποία γίνονται διακριτά χάρις την συμμετρία και στις μεγάλες διαστάσεις των κτιρίων¹⁷.

4.2 Ο Ερχομός Του Νεοκλασικισμού Στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα ο νεοκλασικισμός ήρθε στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα και ένα από τα πιο σημαντικά κτίρια που δημιουργήθηκαν εκείνη την περίοδο ήταν τα Παλαιά Ανάκτορα του Όθωνα, δηλαδή η σημερινή Βουλή. Ενώ, στην Ευρώπη ο νεοκλασικισμός αντιπροσώπευε την στροφή προς το λαϊκισμό, στην Ελλάδα, που μόλις είχε βγει από την επανάσταση του 1821 και προσπαθούσε να βρει τις αξίες της, ο νεοκλασικισμός συμβόλιζε την νέα αρχή στους τομείς της μόρφωσης και της τέχνης. Ταυτόχρονα, τα αρχαία ελληνικά χαρακτηριστικά του νεοκλασικισμού μετατρέπονται σε μνημειακά στοιχεία θυμίζοντας ξανά στους Έλληνες την ιστορία τους¹⁸. Με τον

¹⁷ (Janson & Janson, 2011, *Ιστορία της Τέχνης Η ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ*, σ. 688)

¹⁸, σ. 17-18)

(Μπίρης & Καρδαμίτση-Αδάμη, 2001, *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*)

Καποδίστρια να προσπαθεί να δημιουργήσει ένα έθνος-κράτος ξεκινάει να εφαρμόζει την πολεοδόμηση όλων των περιοχών. Οπότε, ο νεοκλασικός ρυθμός φαίνεται να

χρησιμοποιείται από ιδιωτικά αλλά και από δημόσια κτίρια σε περιοχές, όπως η Αθήνα, το Ναύπλιο, ο Πειραιάς, η Πάτρα, η Ερμούπολη και το Άργος.

4.3 Τα Χαρακτηριστικά Των Νεοκλασικών Κτιρίων

Ήδη από το 1865 έως το 1870 είχε εμφανιστεί ένα πρότυπο για το κλασικό νεοκλασικό αστικό σπίτι και ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις. Τα σπίτια ήταν διώροφα ή τριώροφα με αρκετές φορές εσωτερικό κλιμακοστάσιο. Η παραδοσιακή αυλή μίκρυνε, ενώ οι ακάλυπτοι χώροι, όπως και οι ιδιωτικοί κήποι εξαλείφονται. Τα μπαλκόνια στολίζονται από τα γλυπτά φουρούσια ¹⁹ αποδίδοντας μία συμμετρικότητα στο σύνολο. Παράλληλα, οι κορωνίδες ²⁰, που φαίνονται να διαχωρίζουν τους ορόφους, τα γείσα με τα κορινθιακά επίκρανα²¹ κάνουν αναφορά στους αρχαίους ελληνικούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς.

¹⁹ φουρούσι: ξύλινη, μεταλλική ή πέτρινη προεξοχή στερεωμένη στον τοίχο ή πρόσθετο εξάρτημα, που χρησιμεύει κυρίως ως υποστήριγμα μπαλκονιού ή γεισώματος. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)

²⁰ κορωνίδα: κυρτό αντικείμενο, κόσμημα χειρογράφου, τέλειωμα, σημάδι της κράσης. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)

²¹ επίκρανο: αρχιτεκτονικό μέλος που τοποθετείται στην κορυφή της παραστάδας ή του πεσσού. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)

Εικόνα 9: Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο (Ν.Α.Τ.), Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Ακόμα, οι κατώτερες ζώνες του κτιρίου παρουσιάζονται πιο απλές, με ελάχιστα ή μηδαμινά αρχιτεκτονικά στοιχεία. Οι ζώνες που βρίσκονται στην σκεπή χαρακτηρίζονται από επίπεδες παραστάδες²² και θρίγκο²³, στο οποίο εμφανίζεται ο ρυθμός του κάθε κτιρίου. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό των νεοκλασικών αστικών σπιτιών είναι η αρμονία της σύνθεσης των καλλιτεχνικών ποιοτήτων, που συναντάται σε όλα τα οικονομικά υπόβαθρα. Προφανώς, στις αρχοντικές μονοκατοικίες παρατηρούνται διαφορές σε σχέση με τα ταπεινά καθημερινά αστικά σπίτια. Όπως, στα ακριβά υλικά που χρησιμοποιούσαν για την κατασκευή του σπιτιού, για τα πλούσια διακοσμημένα στοιχεία τους. Ακόμα και στο ίδιο το εσωτερικό, στο οποίο υπήρχαν μεγαλύτερες ανέσεις σε σχέση με ένα απλό νεοκλασικό σπίτι της εποχής. Παρόλα αυτά, τα απλούστερα νεοκλασικά σπίτια δεν φαίνονται να δημιουργούνται με λιγότερο προσοχή. Όλες οι λεπτομερείς των σπιτιών

²² παραστάδα: τετραγωνικού σχήματος κολόνα ή δοκός, ενσωματωμένη σε τοίχο, συνήθ. δεξιά και αριστερά από ένα άνοιγμα (πόρτα, παράθυρο κτλ.), ως στοιχείο στήριξης ή διακόσμησης. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)

²³ θρίγκος: (αρχαιολ.) το τμήμα αρχαίου οικοδομήματος που βρισκόταν πάνω από τους κίονες και έφτανε ως τη στέγη. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*) (Μπίρης & Καρδαμίτση-Αδάμη, 2001, *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*)

είναι άρτια δομημένες. Από το εξωτερικό μέρος με τα ξυλόγλυπτα φύλλα που διακοσμούν την κύρια είσοδο του σπιτιού, μέχρι και τους εσωτερικούς χώρους με τα επιμελημένα ξύλινα κλιμακοστάσια, τα οποία διέφεραν σε κάθε όροφο²⁴.

4.4 Το Έργο Του Τσίλλερ

Ένας αρχιτέκτονας που απέδωσε την νέα αισθητική στην νεοκλασική αρχιτεκτονική της Ελλάδας, στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, ήταν ο Ερνέστος Τσίλλερ. Ο Τσίλλερ ήταν ένας αρχιτέκτονας επηρεασμένος από την γερμανική σχολή, εφόσον δούλεψε ως βοηθός του Τέοφιλ Χάνσεν. Ο αρχιτέκτονας είχε μελετήσει τα αρχαία ιστορικά μνημεία της Ελλάδας και είχε υιοθετήσει τις ιδεολογίες του δασκάλου του Χάνσεν, ο οποίος υποστήριζε την «ελληνική Αναγέννηση». Η οποία ήταν ένας συνδυασμός μεταξύ της κλασικιστικής σχολής του Σίνκελ και αρχιτεκτονικών στοιχείων από την ρωμαϊκή Αναγέννηση²⁵. Με αυτόν τον τρόπο ο Τσίλλερ έθεσε την νέα αισθητική του νεοκλασικού κτιρίου όπου χαρακτηριζόταν από

χρησιμότερα μορφολογικά στοιχεία, πιο πειθαρχημένες διαστάσεις και αρμονία. Οπότε, παρατηρείται ότι ο Τσίλλερ ένωσε το αθηναϊκό παραδοσιακό πρότυπο με τις ευρωπαϊκές αρχιτεκτονικές τάσεις της εποχής σε ένα ομοιογενές και λειτουργικό σύνολο. Ο αρχιτέκτονας δημιούργησε αξιοθαύμαστα ιδιωτικά και δημόσια κτίρια σε όλη την Ελλάδα.

²⁴ (Μπίρης & Καρδαμίτση-Αδάμη, 2001, *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, σ. 152-154)

²⁵ , σ. 219)

Εικόνα 10: Οικία Πατσιαάδου (Έργο Ε. Τσίλλερ), Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

4.5 Το Δημοτικό Θέατρο

Ένα από τα πιο θαυμάσια νεοκλασικά κτίρια του Πειραιά είναι το Δημοτικό Θέατρο που ξεκίνησε να κατασκευάζεται το 1884, ενώ έπειτα από μερικά χρόνια, το 1895, πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του. Παρόλο που αρχιτέκτονας ήταν ο Ιωάννης Λαζαρίμος, αρχιτέκτονας του Δήμου Πειραιά, το Δημοτικό Θέατρο χαρακτηρίζεται μορφολογικά για την αμιγή κλασικιστική παράδοση. Όπως, και για την επιρροή του είχε από την γερμανική σχολή που αντιπροσώπευε ο Ερνέστος Τσίλλερ. Όταν αντικρίζει κανείς το Δημοτικό Θέατρο μπορεί να παρατηρήσει την απλοϊκή και συντηρητική εμφάνιση της πρόσοψης του, η οποία έρχεται σε αντίθεση με το κορινθιακό προστώ²⁶ που υπάρχει στην είσοδο του κτιρίου. Ταυτόχρονα, το

Δημοτικό Θέατρο ξεχωρίζει για το ορθογώνιο σχήμα του και για το κομψό αέτωμα²⁷ του, το οποίο επαναλαμβάνετε και στο δώμα που βρίσκετε στη στέγη. Οι μεγάλες

²⁶ προστώ: στην αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική, ανοιχτή στοά μπροστά από την είσοδο ή από την πρόσοψη κτιρίου. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)

²⁷ αέτωμα: το τριγωνικό επιστέγασμα των στενών πλευρών ενός οικοδομήματος (αρχαίου ναού κτλ.). (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)

(Μπίρης & Καρδαμίτση-Αδάμη, 2001, *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*)

διαστάσεις της κλίμακας του το καθιστούν ένα μνημείο της πόλης και ένα από τα καλύτερα νεοκλασικά αρχιτεκτονικά κτίρια της Ελλάδας²⁸.

Εικόνα 11: Δημοτικό Θέατρο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Νεοκλασική Αρχιτεκτονική Φωτογραφία

²⁸ , σ. 229)

5.1 Μεθοδολογία Για Νεοκλασικά Κτίρια

Σε αυτό το μέρος της πτυχιακής εργασίας θα παρουσιαστούν νεοκλασικά κτίρια που βρίσκονται στον Πειραιά και θα σχολιαστεί πως μπορεί η αρχιτεκτονική φωτογραφία να τα αναδείξει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Στις φωτογραφίες τα κτίρια έχουν καταγραφεί ολόκληρα, είτε μετωπικά είτε υπό γωνία λήψης, δηλαδή από το πλάι. Αυτές οι επιλογές που έχουν γίνει είναι πάρα πολύ σημαντικές, διότι με αυτόν τον τρόπο γίνεται δυνατό να μεταφερθεί στον θεατή οι σωστές αναλογίες και οι διαστάσεις του κτιρίου. Ένα επιπλέον πολύ βασικό χαρακτηριστικό στις εικόνες είναι η επιλογή της ώρα και οι καιρικές συνθήκες της φωτογράφισης.

Εικόνα 12: Νεοκλασικό κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Τα κτίρια έχουν απαθανατιστεί την ημέρα σε άπλετη ηλιοφάνεια και αρκετές φορές με ελαφριά συννεφιά. Όπως, ειπώθηκε και παραπάνω, αυτός ο καιρός αποδίδει μία αντίθεση στα σκιερά και στα φωτεινά σημεία, χωρίς όμως να γίνονται διακριτές οι φθορές του ίδιου του κτιρίου. Παράλληλα, με αυτές τις καιρικές συνθήκες τα ανάγλυφα στοιχεία, για τα οποία είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των νεοκλασικών κτιρίων, είναι ευδιάκριτα και έτσι αποδίδεται καλύτερα η τρίτη

διάσταση. Με αυτόν τον τρόπο παρατηρείται πως ο καιρός συμβάλει μία τεράστια επιρροή στο τελικό αποτέλεσμα της φωτογραφίας.

Εικόνα 13: Σταθμός Πειραιά, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Ταυτόχρονα, είναι πολύ ζωτικό να καταγραφούν φωτογραφίες, στις οποίες διακρίνονται οι λεπτομερείς των νεοκλασικών κτιρίων με στόχο να φανούν τα διακοσμητικά χαρακτηριστικά του αρχιτεκτονικού στυλ. Τέλος, σε όλες τις αρχιτεκτονικές φωτογραφίες θα πρέπει να απέχει το ανθρώπινο στοιχείο και άλλα ανεπιθύμητα στοιχεία, όπως τα γκράφιτι, καλώδια και κολόνες της πόλης.

Εικόνα 14: Σχολής Ναυτικών Δοκίμων, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Έτσι, τα στοιχεία του κτιρίου θα μπορούν να αναδειχθούν εστιάζοντας στα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του κινήματος. Με αυτή την επέμβαση δημιουργείται ένα πλαίσιο ανάγνωσης καθαρά επιστημονικό και παρατηρητικό, στο οποίο ο θεατής δεν αποσπάται από τον θόρυβο της πόλης και καταφέρνει να διακρίνει τα ιστορικά και αξιοθαύμαστα κτίρια του Πειραιά.

Μοντέρνα Αρχιτεκτονική

6.1 Το Κίνημα Του Μοντερνισμού Στην Αρχιτεκτονική

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η αρχιτεκτονική φαίνεται να αντιστέκεται στα διακοσμητικά στοιχεία που είχαν μέχρι τότε τα νεοκλασικά κτίρια. Η φιλοσοφία των αρχιτεκτόνων εκείνης την εποχής δεν μπορούσε να υποστηρίξει πλέον τα χαρακτηριστικά του νεοκλασικισμού. Για τους αρχιτέκτονες του 20^{ου} αιώνα δεν ήταν επαρκές μόνο οι αλλαγές στα αρχιτεκτονικά στοιχεία, αντιθέτως προτεραιότητα ήταν η αρχιτεκτονική να συμβάλει σαν μοναδική εμπειρία στην σύγχρονη ζωή του ανθρώπου. Ταυτόχρονα, είναι απαραίτητο τα νέα υλικά να αντικατοπτρίζουν την κοινωνική μεταρρύθμιση της εποχής, κάνοντας τα κτίρια πιο λειτουργικά²⁹. Η σύγχρονη αρχιτεκτονική εμφανίστηκε στην Γερμανία πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά το 1945 σπουδαίοι αρχιτέκτονες αναγκάστηκαν να εγκαταστάθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, μερικοί από αυτούς ήταν ο Βάλτερ Γκρόπιους και ο Λούντβιχ Μις Βαν Ντε Ρόε. Οι αρχιτέκτονες άσκησαν μεγάλη επιρροή στην χώρα και τα πρώτα 25 χρόνια που ακολούθησαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο εμφανίζετε το στυλ του Ώριμου Μοντερνισμού στην Αρχιτεκτονική³⁰.

6.2 Η Μοντέρνα Αρχιτεκτονική Στην Ελλάδα

Στη Ελλάδα επιρροές από την Μοντέρνα Αρχιτεκτονική έκαναν την εμφάνιση τους στα πρώτα μισά του 20^{ου} αιώνα, συνδυάζοντας τις αρχές της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με λιτές γραμμές και λειτουργικότητα. Αυτό του είδους μοντέρνας αρχιτεκτονικής ξεκίνησε το 1930 έως το 1960³¹. Σε αντίθεση με το κίνημα του νεοκλασικισμού όπου οι αρχιτέκτονες ακολουθούσαν το ύφος της γερμανικής σχολής, στην περίπτωση του κανονιστικού μοντερνισμού οι Έλληνες αρχιτέκτονες άρχισαν να πλάθουν μία δική τους σχολή. Προφανώς, αυτό δεν θα ήταν δυνατόν άμα

δεν είχαν δεχτεί πρώτα επιρροές από τον ευρωπαϊκό μοντερνισμό. Ο λόγος για αυτό το φαινόμενο θεωρείται ότι σχετίζεται με τα κείμενα του Le Corbusier, στα οποία σχολιάζεται η σύνδεση του μοντερνισμού με τα κυκλαδίτικα νησιά³². Παρόλα αυτά,

²⁹ (Janson & Janson, 2011, *Ιστορία της Τέχνης Η ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ*, σ. 896)

³⁰ (Janson & Janson, 2011, *Ιστορία της Τέχνης Η ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ*, σ. 909)

³¹ (Φιλιππίδης, 2001, *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, σ. 28)

³² (Μπίρης & Καρδαμίτση-Αδάμη, 2001, *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, σ. 272-278)

για τους Έλληνες δεν ήταν εύκολη η μετάβαση από την παράδοση του νεοκλασικισμού στην πρωτοπορία και στην σύγχρονη εποχή που χαρακτηρίζουν το κίνημα του μοντερνισμού. Οπότε, η ενσωμάτωση των νέων στοιχείων πραγματοποιούνται επιλεκτικά και στοχευμένα, ώστε να ενισχυθεί η αποδοχή του μοντερνισμού. Ταυτόχρονα, η ανασυγκρότηση του ελληνικού πολιτισμού και οι συνέπειες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στις τέχνες και στην κοινωνία έκαναν τους Έλληνες να αναζητούν για μία νέα εθνική ταυτότητα. Η πραγματική αναγέννηση της μοντέρνας αρχιτεκτονική στη Ελλάδα εφαρμόζεται την περίοδο του 60' και του 70', όπου για πρώτη φορά οι παγκόσμιες τάσεις του μοντερνισμού ασκούν μεγάλη επίδραση στην συντηρητική νοοτροπία της χώρας. Ζωτική επιρροή για τα αστικά σπίτια είχαν οι πολυκατοικίες του Νίκου Βαλσαμάση και οι οικισμοί του Τάκη Ζενέτου³³. Παράλληλα, η αύξηση της αστικοποίησης οδήγησε στην μαζική κατασκευή κτιρίων και την ανάγκη των πόλεων για νέα δημόσια έργα. Με αυτόν τον τρόπο πραγματοποιείται η αξιοποίηση της κύριας νοοτροπίας του μοντερνισμού, δηλαδή η εξυπηρέτηση του ανθρώπου με στόχο να κάνει την ζωή του ευκολότερη.

6.3 Τα Αρχιτεκτονικά Χαρακτηριστικά Του Μοντερνισμού

Οπότε, το πιο βασικό χαρακτηριστικό της μοντέρνας αρχιτεκτονικής είναι η λειτουργικότητα, όλα τα στοιχεία και τα υλικά θα πρέπει να συμβάλλουν με κάποιον τρόπο, ώστε να ωφελούν τις ανάγκες που έχει ο ιδιοκτήτης. Παρόλα αυτά, το αποτέλεσμα είναι απαραίτητο να είναι αισθητικά ικανοποιητικό και να εκπέμπει μία αρμονία. Αυτό επιτυγχάνεται από τις δυναμικές γεωμετρικές μορφές με τις επίπεδες στέγες που θέτουν στον χώρο μία τάξη. Ένα ακόμα πολύ σημαντικό στοιχείο για την μοντέρνα αρχιτεκτονική είναι η καθαρότητα των μορφών. Με αυτόν τον τρόπο οι

επιφάνειες των κτιρίων χάνουν τα διακοσμητικά χαρακτηριστικά, που ήταν ένα βασικό στοιχείο του προηγούμενου αιώνα.

³³ (Φιλιππίδης, 2001, *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, σ. 30)

Εικόνα 15: MOLE Pharmacy Central, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Έτσι, την θέση τους διαδέχονται απλές μορφές που μπορούν να αναδείξουν τις ιδιότητες των υλικών. Παράλληλα, τα υλικά που αξιοποιούνται για να μεταφερθεί η καθαρότητα της ζωής στην μοντέρνα αρχιτεκτονική είναι το γυαλί και το ατσάλι. Οι ιδιότητες αυτών των δύο υλικών να κατευθύνουν το φως μέσα στο κτίριο αποτέλεσε ζωτικό παράγοντα στην συχνή χρήση τους από τους αρχιτέκτονες.

Εικόνα 16: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Παράλληλα, με το σκυρόδεμα και τον χάλυβα οι αρχιτέκτονες κατάφεραν να δημιουργήσουν περίπλοκες γεωμετρικές μορφές αλλά και μεγάλες κλίμακες δημιουργώντας την αίσθηση του θαυμασμού στα κτίρια. Τέλος, ορθό είναι τα μοντέρνα κτίρια να συνυπάρχουν αρμονικά με το περιβάλλον, διότι στο κίνημα

υποστηριζόταν ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει να απομακρύνεται από την φύση. Για αυτόν τον λόγο στις σκεπές και στον περιβάλλον χώρο αρκετές φορές φαίνεται να υπάρχει το φυσικό στοιχείο³⁴.

6.4 Ο Πύργος Του Πειραιά

Ένα πολύ εμβληματικό και μοντέρνο κτίριο της περιοχής είναι ο πύργος του Πειραιά, ο οποίος είναι το δεύτερο ψηλότερο κτίριο στην Ελλάδα με ύψος 84 μέτρα και εμπεριέχει 24 ορόφους. Για να αρχίσει η κατασκευή του πύργου ήταν αναγκαίο να διατεθεί ένας χώρος στον οποίο θα στεγαζόταν τον έργο. Οπότε, το 1968 ο τότε Δήμαρχος του Πειραιά έδωσε εντολή για την κατεδάφιση της παλιάς αγοράς του Πειραιά. Ο πύργος του Πειραιά ξεκίνησε να κτίζεται το 1972, δουλειά που είχε ανατεθεί στο αρχιτεκτονικό γραφείο του Αλέξανδρου Λοΐζου, ο οποίος συνεργάστηκε με τον Ιωάννη Βικέλα και τον Δημοσθένη Μολφέση.

Εικόνα 17: Πύργος του Πειραιά, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

³⁴ (Μπούκας, 2015, *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αστοχίες*)

Μέχρι το 1974 είχε κατασκευαστεί ο σκελετός του, ενώ έπειτα από σχεδόν δέκα χρόνια, το 1983, το κτίριο ολοκληρώθηκε εξωτερικά με γυαλί και μεταλλικά ελάσματα³⁵. Παρόλα αυτά, το έργο έμεινε ημιτελές έως το 2020, όπου το αρχιτεκτονικό γραφείο PILA επιλέχτηκε για να σχεδιάσει την πρόσοψη του κτιρίου. Ο πύργος του Πειραιά αποδίδει έναν δυναμισμό που οφείλεται προφανώς στην μεγάλη και ψηλή κλίμακα του, αλλά και από το ξεχωριστό μοτίβο του. Το μοτίβο σχηματίζεται χάρις το σύστημα σκίασης, το οποίο αποτελείται από τις οριζόντιες και κάθετες περσίδες³⁶. Οι περσίδες έχουν αξιοποιηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να μεταφέρουν στο κτίριο την αίσθηση της σπείρας αυτό πραγματοποιείται, διότι οι περσίδες μεταφέρονται οριζόντια στον κάθε όροφο.

Εικόνα 18: Πύργος του Πειραιά, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Ταυτόχρονα, οι περσίδες όσο μετατοπίζονται όλο και πιο ψηλά στο κτίριο παρατηρούνται ότι στέφονται, αυτό μεταφέρει στο κτίριο την αίσθηση την κίνησης⁴⁴. Ο πύργος του Πειραιά αποτελεί ένα συμβολικό μοντέρνο κτίριο, στο οποίο αναδεικνύονται οι γεωμετρικές μορφές, η λειτουργικότητα του και η λειότητα των μορφών.

³⁵ (PILA, 2023, *Pireus Tower*)

³⁶ περσίδα: α. (πληθ.) είδος στορ (πτυσσόμενου παραπετάσματος παραθύρου) από πλαστικούς, μεταλλικούς κτλ. (πύλη για την Ελληνική γλώσσα, 2004-2006, *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*)⁴⁴ (PILA, 2023, *Pireus Tower*)

Μοντέρνα Αρχιτεκτονική Φωτογραφία

7.1 Μεθοδολογία Για Μοντέρνα Κτίρια

Στην παρούσα ενότητα θα αναδειχθούν μοντέρνα κτίρια της περιοχής του Πειραιά μέσα από το φωτογραφικό μέσο. Όπως, αναφέρθηκε προηγούμενος για να γίνει αντιληπτή η κλίμακα ενός κτιρίου είναι αναγκαίο να φωτογραφηθεί μετωπικά είτε υπό γωνία και αρκετές φορές από ένα μέτρο απόστασης, ώστε να συγκριθεί με τον περιβάλλοντα χώρο του. Στην περίπτωση των μοντέρνων κτιρίων οι συνθήκες που επιλέχθηκαν για να διακριθούν τα αρχιτεκτονικά στοιχεία τους ήταν ο καιρός με συννεφιά.

Εικόνα 19: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Ένα από τα πιο βασικά υλικά των μοντέρνων κτιρίων είναι το γυαλί, έτσι με το διάχυτο φως, που προκύπτει από την συννεφιά, δεν δημιουργούνται αντανακλάσεις στις επιφανείες. Παρόλα αυτά, η εμφάνιση του ήλιου μπορεί να εκμεταλλευτεί, διότι δημιουργεί σκιές στις γεωμετρικές μορφές των κτισμάτων. Με αυτόν τον τρόπο οι γωνίες μπορούν να παρατηρηθούν καλύτερα και να ξεχωρίσουν από τα υπόλοιπα επίπεδα στοιχεία των μοντέρνων κτιρίων. Επιπλέον, μία ακόμα τεχνική που μπορεί

να αξιοποιηθεί για να δημιουργήσει την αίσθηση της τρίτης διάστασης είναι η προοπτική. Αυτή η τεχνική ξεκίνησε να εφαρμόζεται από την περίοδο του Bauhaus, έτσι τα εξωτερικά μπαλκόνια και οι σκάλες παρουσιάζονται από μία γωνία που δεν είναι συνηθισμένη για το ανθρώπινο μάτι.

Εικόνα 20: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο ο φωτογράφος θα χρειαστεί να πλησιάσει το κτήριο και να γύρει την κάμερα του προς τον ουρανό δημιουργώντας μία αλλόκοτη αλλά ενδιαφέρουσα οπτική ματιά.

Εικόνα 21: Μοντέρνο κτίριο, Πειραιάς, προσωπικό αρχείο

Τέλος, ανεξαιρέτως από το κίνημα στο οποίο κατατάσσεται το κτίριο, είναι πολύ κομβικό να δημιουργούνται κάποιες πολύ σημαντικές διορθώσεις την ώρα της ψηφιακής επεξεργασίας. Χωρίς αυτές είναι πολύ πιθανόν να μεταβληθεί η αντικειμενικότητα της πραγματικής όψης του κτιρίου. Κάποιες από αυτές είναι η διόρθωση της προοπτικής, της παραμόρφωσης που έχει ο φακός και τέλος η αφαίρεση των εξωτερικών και ανεπιθύμητων αντικειμένων.

Συμπεράσματα

Η αρχιτεκτονική φωτογραφία κατέχει μία πολύ ζωτική σημασία στην απασχόληση των αρχιτεκτόνων και των πολιτιστικών αξιών της κάθε περιοχής. Για αυτόν τον λόγο η καταγραφή των κτιρίων είναι αναγκαίο να αναπαράγεται με μεγάλη προσοχή και συνείδηση από τον φωτογράφο. Έπειτα, μέσα από την αρχιτεκτονική φωτογραφία είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί η ανάλυση της συνυπάρχουσας σχέσης των κτιρίων του Πειραιά. Αμέσως γίνεται αντιληπτό ότι μετά την επανάσταση του 1821 και έπειτα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Ελλάδα δυσκολεύτηκε να βρει την ταυτότητα της. Αυτό φαίνεται μέσα από τις καλλιτεχνικές επιρροές που δέχτηκε από την Ευρώπη ανά την πάροδο των χρόνων. Στον Πειραιά υπάρχουν μερικά νεοκλασικά κτίρια που συντηρούνται από την περίοδο του 19^{ου} αιώνα και ακόμα αξιοποιούνται, όπως το Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα. Αντίθετα, αρκετά αξιοθαύμαστα νεοκλασικά κτίρια έχουν κατεδαφιστεί και στους χώρους τους έχουν δημιουργηθεί πιο νέα και σύγχρονα κτίρια. Αυτή άλλωστε είναι η φυσική ροή όταν ένα καλλιτεχνικό κίνημα φτάνει στην παρακμή του. Ωστόσο, για αυτό η αρχιτεκτονική φωτογραφία κατέχει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην ιστορική κληρονομία όχι μόνο για την περιοχή του Πειραιά, αλλά για όλες τις πόλεις. Ένας από τους απώτερους σκοπούς όλων των φωτογραφικών ειδών είναι να απαθανατίζουν και να κρατούν ένα αρχείο, ώστε να μην χαθούν ποτέ ολοκληρωτικά τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα της κάθε εποχής. Η συνύπαρξη των αρχιτεκτονικών κινήματων στην Ελλάδα μπορεί να φανεί στην αρχή σαν μία χαοτική θέα ιδικά στις μεγάλες πόλεις, όπως είναι η περιοχή του Πειραιά. Όπου, αρκετές φορές νεοκλασικά κτίρια μπορεί να βρεθούν ακριβώς δίπλα από μοντέρνα κτίρια. Παρόλα αυτά, η συσχέτιση των δύο αρχιτεκτονικών κινήματων δεν είναι κάτι παράλογο για τον Ελληνικό λαό. Μέσα από αυτή την συνύπαρξη των δύο πραγματοποιείται μία χρονική αναδρομή για το εκάστοτε περιβάλλον. Δηλαδή, ο επισκέπτης της πόλης μπορεί να κατανοήσει το ιστορικό παρελθόν της περιοχής και ταυτόχρονα να αναγνωρίσει την καινοτομία των μοντέρνων κτιρίων ως μία έφεση προς το μέλλον. Με αυτόν τον τρόπο τα δύο αρχιτεκτονικά στυλ συνυπάρχουν σε μία συμπληρωματική σχέση, όπου το κάθε ένα αναδεικνύει την ιστορία του άλλου και την καλλιτεχνική του αξία. Επιπρόσθετα, τα κινήματα συνυπάρχουν με μία

αντιπαραθετική σχέση μεταξύ τους, αυτό το φαινόμενο συμβαίνει, επειδή τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους δημιουργούν ένα είδος οπτικού ενδιαφέροντος δίνοντας στην πόλη μία αίσθηση ζωντάνιας και δυναμισμού. Τα διακοσμητικά στοιχεία του νεοκλασικού κινήματος, όπως η ύπαρξη των γλυπτών φουρουσιών και οι κορωνίδες με αρχαϊκούς ρυθμούς. Σε σύγκριση με τα λιτά χαρακτηριστικά του μοντέρνου κινήματος, όπως οι γεωμετρικές μορφές και τα σύγχρονα υλικά, δημιουργούν μία ποικιλόμορφη αισθητική εμπειρία στους επισκέπτες και στους κατοίκους.

Βιβλιογραφία

- Chan, E., Tang, B.-S., & Wong, W.-S. (2002, Φεβρουαρίου 19). *Density control and the quality of living space: a case study of private housing development in Hong Kong*. Ανάκτηση από Science Direct:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0197397501000418>
- HEDGEΟΟΕ, J. (2010). *το νέο βιβλίο του ΦΩΤΟΓΡΑΦΦΟΥ*. Αθήνα: Παπασωτηρίου.
- Janson, H., & Janson, A. (2011). *Ιστορία της Τέχνης Η ΔΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ*. Αθήνα: έλλην.
- MICHAEL WOLF. (2024). *about michael wolf*. Ανάκτηση από MICHAEL WOLF:
<https://photomichaelwolf.com/#biography>
- PILA. (2023). *Pireus Tower*. Ανάκτηση από PILA: <https://pila.studio/projects/piraeus-tower/#>
- Γερόλυμπος Γιώργης . (2024). *Προφίλ*. Ανάκτηση από Yerolymbos:
<https://www.yerolymbos.com/el/%cf%83%cf%87%ce%b5%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ac/%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%86%ce%af%ce%bb/>
- ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ. (2024). *Ιστορία*. Ανάκτηση από ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΑ: <https://piraeus.gov.gr/>
- Μακρής, Β. (2021). *Εισαγωγή στην αρχιτεκτονική φωτογραφία*. Αθήνα: ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ.
- Μπίρης, Μ., & Καρδαμίτση-Αδάμη, Μ. (2001). *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΜΕΛΛΙΣΑ.
- Μπούκας, Δ. (2015, Μαρτίου 11). *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Αθήνα 1950–1967: επιτυχίες και αποτυχίες*. Ανάκτηση από ΣΚΕΛΕΤΟΣ:
<https://skeletons.gr/2015/03/11/%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%BD%CE%B1-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BD%CE%B1-1950-196/>
- πύλη για την Ελληνική γλώσσα. (2004-2006). *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Ανάκτηση από πύλη για την Ελληνική γλώσσα:
<https://www.greeklanguage.gr/greekLang/index.html>
- Φιλίππιδης, Δ. (2001). *Μοντέρνα αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΜΕΛΛΙΣΑ.

Παραρτήματα

